

PRAŽSKÝ SBORNÍK HISTORICKÝ

THE PRAGUE HISTORICAL
REVIEW

XLIII

SCRIPTORIVM

Praha 2015

Šéfredaktor: doc. PhDr. Václav Ledvinka, CSc.

Výkonní redaktoři: PhDr. Olga Fejtová, Ph.D. – prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.

Vědecká tajemnice redakce: Nina Lohmann, M.A., Ph.D.

Redakční rada:

PhDr. Zdeněk Dragoun, doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc., PhDr. Olga Fejtová, Ph.D., doc. PhDr. Zdeněk Hojda, CSc., doc. PhDr. Václav Ledvinka, CSc. (předseda), Dr. Robert Luft, prof. PhDr. Jaroslav Pánek, DrSc., prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc., prof. PhDr. Lubomír Slavíček, CSc., PhDr. Martin Svatoš, CSc., prof. Dr. Janusz Tandeci, Mgr. Hana Vobrátilková, Ph.D., Prof. Dr. Karl Vocelka.

Tento svazek lektorovali:

doc. PhDr. Ivana Ebelová, CSc., prof. PhDr. Zdeňka Hledíková, CSc., doc. PhDr. Zdeněk Hojda, CSc., doc. JUDr. Vladimír Kindl, Nina Lohmann, M.A., Ph.D., Prof. Dr. Marek Nekula, prof. PhDr. Hana Pátková, Ph.D., prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc., prof. PhDr. Lubomír Slavíček, CSc., prof. PhDr. Petr Svobodný, Ph.D., doc. PhDr. Michal Šroněk, CSc.

© Archiv hlavního města Prahy, 2015

© Scriptorium, 2015

ISBN 978-80-86852-69-0 (Archiv hl. m. Prahy)

ISBN 978-80-88013-32-7 (Scriptorium)

ISSN 0555-0238

*Sborník je zařazen na European Reference Index for the Humanities
and the Social Sciences (ERIH PLUS)*

OBSAH

Studia et commentationes

RADKA HEISLEROVÁ, Malíři Nového Města pražského a vzestup jejich cechu v 17. století	7
VOJTĚCH POJAR, Cestovní průvodce v procesu modernizace: případ Prahy v „dlouhém“ 19. století.....	59
IVANA DEJMKOVÁ, Modřany 1938–1947. Konfrontace obce na periferii Prahy s problémy válečné a poválečné Evropy (II. část – tábor u Rupy).....	121

Materialia

JAN HRDINA, Liber summariorum bernarum Nove Civitatis Pragensis. Příjmy a výdaje Nového Města pražského v letech 1411–1418 (Úvod a edice)	203
MARTINA MAŘÍKOVÁ, Směnečný a obchodní soud v Praze 1764–1785	309
VERONIKA KNOTKOVÁ, Vysoká škola politická a sociální v Praze, 1945–1949 (1952)	363

Recensiones librorum

Recensiones complexivae

Dvě publikace o katedrálách: v Praze a v Českých Budějovicích (Zdeňka Hledíková)	382
Zaplňování proluk v dějinách pražské divadelní kultury 19. a 20. století (Hana Svatošová).....	389
Vodárny, kanalizace a pisoáry v městě Praze (Jiří Pešek).....	401
<i>Pragensia</i>	
Historický atlas měst České republiky 14 (Praha-Libeň), 19 (Praha – Královské Vinohrady), 24 (Praha-Smíchov) (Jiří Pešek)	407
Tobias Weger, Kleine Geschichte Prags (Jiří Pešek).....	415

Jan Havrda – Michal Tryml a kol., Nebovidy. Středověká osada v pražském podhradí; Anna Žďárská, Středověké sklo z Prahy (<i>Zdeněk Dragoun</i>).....	425
Martina Lehmannová, Řemesla v pořádku. Historie profesního sdružování pražských řemeslníků od středověku po současnost (<i>Jiří Smrž</i>).....	428
Martin Musílek, Patroni, klienti, příbuzní. Sociální svět Starého Města pražského ve 14. století (<i>Martin Nodl</i>).....	432
František Šmahel, Jan Hus. Život a dílo (<i>Thomas Krzenek</i>).....	439
Praha Husova a husitská. 1415–2015, (edd.) Petr Čornej – Václav Ledvinka – Jan Hrdina (<i>Thomas Krzenek</i>).....	442
Marie Buňatová, Pražští kupci na cestách. Předbělohorská Praha a středoevropské trhy (<i>Olga Fejtová</i>).....	446
Mnichov – Praha. Výtvarné umění mezi tradicí a modernou. München – Prag. Kunst zwischen Tradition und Moderne, (edd.) Taťána Petrasová – Roman Prahel (<i>Anita Pelánová</i>).....	452
Martina Niedhammer, Nur eine „Geld-Emancipation“? Loyalitäten und Lebenswelten des Prager jüdischen Großbürgertums 1800–1867 (<i>Václav Petrboř</i>).....	457
Roman Prahel – Petr Šámal, Umění jako dekorace a symbol. Výzdoba reprezentačních staveb Prahy v éře historismu, secese a moderny (<i>Jiří Pešek – Nina Lohmann</i>).....	462
Topičův salon 1918–1936, (ed.) Milan Pech; Topičův salon 1937–1949, (ed.) Milan Pech; 50–91 Čs. spisovatel, (ed.) Marie Klimešová (<i>Yveta Dörflová</i>).....	466
Jiří Padevět, Průvodce protektorátní Prahou. Místa – události – lidé; Prokop Tomek, Estébáckou Prahou. Průvodce po pražských sídlech Státní bezpečnosti (<i>Nina Lohmann</i>).....	472
Jiří Siostrzonek, Jaromír Čejka – Jižní Město (fotografický projekt pražského sídliště z počátku osmdesátých let) (<i>Jiří Pešek</i>).....	474
<i>Urbana</i>	
Jiří Hrůza, Svět měst (<i>Jiří Pešek</i>).....	478
Schweizer Städtebilder. Urbane Ikonographien (15.–20. Jahrhundert) / Portraits de villes suisses. Iconographie urbaine (XV ^e –XX ^e siècle) / Vedute delle città svizzere. L'iconografia urbana (XV–XX secolo), (Hrsg.) Bernd Roeck – Martina	

Stercken – François Walter – Marco Jorio – Thomas Manetsch (<i>Olga Fejtová</i>).....	489
Rathäuser als multifunktionale Räume der Repräsentation, der Parteiungen und des Geheimnisses, (Hrsg.) Susanne Claudine Pils – Martin Scheutz – Christoph Sonnlechner – Stefan Spevak (<i>Kateřina Jiřov</i>).....	495
City Halls and Civic Materialism. Towards a Global History of Urban Public Space, (edd.) Swati Chattopadhyay – Jeremy White (<i>Martina Power</i>)	498
Marie Malivnkov Waskov – Jaroslav Douřa a kol., Dějiny města Plzně 1. Do roku 1788 (<i>Michal Tejek</i>).....	504
Petr Rak, Správa msta Kadan v letech 1465–1620 (<i>Olga Fejtová</i>)	516
Marek uransk, esk msta a jejich správa za třicetilet války. Zemsk a lokln kontext (<i>Jiří Peřek</i>)	520
Das Preßburger Protocollum Testamentorum 1410 (1427)–1529. Teil 2: 1487–1529, (Hrsg.) Judit Majorossy – Katalin Szende (<i>Petr Kreuz</i>)	521
Reinhard Heydenreuter, Kriminalität in München. Verbrechen und Strafen im alten München (1180–1880) (<i>Petr Kreuz</i>).....	522
Nicolas Gillen, „Nur Gott vor Augen.“ Die Strafgerichtsbarkeit des Patriarchen von Venedig (1451–1545) (<i>Petr Kreuz</i>)	525
Mstsk právo ve středn Evropě. Sborník prspvk z mezinrodn prvnick konference „Práva mstsk Království eskho“ z 19.–21. září 2011, Praha, (edd.) Karel Mal – Jiří řouřa jr. (<i>Ivana Ebelov</i>).....	530
Ellen Franke, Von Schelmen, Schlgern, Schimpf und Schande. Kriminalität in einer frhneuzeitlichen Kleinstadt – Strasburg in der Uckermark (<i>Petr Kreuz</i>)	535
Smoln kniha města Chlumce nad Cidlinou (1562–1671) a jeho hrdeln soudnictví v letech 1542–1671, (ed.) Jindřich Francek (<i>Petr Kreuz</i>)	540
Barbara Balřov, Medzi Prahou a Norimbergom, Viedňou a Banskou řtiavnicou. Ulrich Reutter a jeho svet okolo 1600 (<i>Olga Fejtová</i>)....	542
Alison Rowlands, Eine Reichsstadt ohne Hexenwahn. Hexen- prozesse und Gerichtspraxis in Rothenburg ob der Tauber im 16. und 17. Jahrhundert (<i>Petr Kreuz</i>)	545

Jindřich Francek, Zločin a trest v Chocni v 16.–18. století (<i>Petr Kreuz</i>)	549
<i>Varia historica</i>	
Lucemburkové. Česká koruna uprostřed Evropy, (edd.) František Šmahel – Lenka Bobková (<i>Jana Konvičná</i>)	551
Nation et nations au Moyen Age. Actes du XLIV ^e Congrès de la SHMESP (Prague, 23 mai – 26 mai 2013), (éd.) Société des Historiens Médiévistes de l'Enseignement Supérieur Public (<i>Jana Fantysová-Matějková</i>)	556
„Poslušensství synovské vzkazují Vám, můj nejmilejší pane otče.“ Studium a korespondence kněžského dorostu Jednoty bratrské v letech 1610–1618, (ed.) Markéta Růčková (<i>Martin Wernisch</i>)	561

Archeologica

ZDENĚK DRAGON A KOLEKTIV, Archeologický výzkum v Praze v letech 2013–2014	571
Seznam vyobrazení	687
Seznam autorů	690

RADKA HEISLEROVÁ

**MALÍŘI NOVÉHO MĚSTA PRAŽSKÉHO
A VZESTUP JEJICH CECHU V 17. STOLETÍ**

Na území pražských měst existovalo v minulosti více malířských cechů – ke staroměstskému bratrstvu vzniklému v roce 1348 přibyl v 60. letech 14. století novoměstský cech štítařů (malířů pavéz a štítů). Činnost štítařů a malířů z obou cechů postupem doby splynula a štítařské sdružení se nejpozději před rokem 1461 přetvořilo v klasický malířský cech. Zatímco staroměstský cech sdružoval daleko více řemesel, v novoměstském vedle sebe působili jen malíři a sklenáři a do roku 1670 krumplíři neboli vyšívači. Mezi oběma pražskými malířskými bratrstvy lze doložit od samotných počátků vzájemnou nevráživost. Konkurenční sdružení se definitivně rozešla na konci 16. století, kdy se cechy nedokázaly shodnout na společném postupu ve věci žádosti o nové privilegium, které nakonec roku 1595 udělil císař Rudolf II. staroměstsko-malostranskému malířskému spolucechu. Privilegium přineslo těmto malířům potvrzení předchozích výsad, polepšení cechovního znaku a povýšení malířů z řemeslníků na umělce. V návaznosti na něj vyšla o tři roky později statuta, tedy soubor pravidel a předpisů, na nichž je založeno fungování cechu, jimiž se potom řídili malíři inkorporovaní do staroměstsko-malostranského cechu a od roku 1674 také členové samostatného cechu malostranského. Pro novoměstské malíře panovnické privilegium ani statuta neplatila a sdružení se řídilo starším pořádkem. Ke změně v životě cechu došlo v době kolem poloviny 17. století, kdy na Nové Město přišli umělci z ciziny – především němečtí malíři Elias Pistorius (kolem 1618 – před 1677) a Matěj Zimprecht (1624–1680). Právě tyto dva umělci se pravděpodobně zasadili o potvrzení privilegií a schválení nových cechovních statut, do nichž po osobní zkušenosti ze zahraničních cechů zavedli rovněž články výrazně odlišné od pravidel platných pro cech staroměstsko-malostranský (podoba mistrovského kusu, jímž měl být mariánský obraz nebo scéna ze života Ježíše Krista zasazená do krajiny) i pravidla zcela nová, z pražského prostředí dosud neznámá (nařízení o absolvování minimálně dvouleté vandrovní cesty či povinnost uzavření řádného manželského svazku). Novoměstská městská rada malířům nová statuta schválila a zapsala do městských knih v květnu roku 1669. Díky mobilitě

malířů a pohybu jednotlivých umělců po pražských městech a jejich místně příslušných malířských sdružení došlo posléze k dalšímu rozšíření těchto nových pravidel a zvyklostí a jejich uplatňování. Malířský cech Nového Města pražského tak lze právem považovat za důležitý článek ve vývoji nejen pražského malířství.

VOJTĚCH POJAR

CESTOVNÍ PRŮVODCE V PROCESU MODERNIZACE: PŘÍPAD PRAHY V „DLOUHÉM“ 19. STOLETÍ

Ve středu pozornosti předkládané studie leží cestovní průvodce, jež zde neslouží pouze jako historický pramen, ale stávají se samy objektem výzkumu. Práce, jež je místně vymezena prostorem pražské městské aglomerace a časově „dlouhým“ 19. stoletím, vychází ze souboru přibližně 160 domácích publikací průvodcovského typu a dostupných zahraničních spisů. Je teoreticky informována sociologickým pojetím modernizace a koncepty teoretika nacionalismu Benedicta Andersona. Studie se zabývá kontexty vzniku cestovních průvodců – jejich produkcí, trhem s nimi, zainteresovanými aktéry i sociálními praktikami specifickými pro dané sociální pole – a jejich proměnami v čase přechodu od společnosti tradiční k modernitě.

V prvním ze tří tematických celků, do nichž je studie rozdělena, sleduji, jakými změnami v průběhu 19. století prošel trh s literaturou průvodcovského typu a její předpokládaní adresáti a jak na tento vývoj reagoval žánr cestovního průvodce. Odpověď na tyto otázky zasazují do kontextu procesů, jež jsou součástí společenské modernizace: emancipace a diferenciací společenských skupin, rostoucí a proměňující se mobility (a tedy i změn způsobu cestování a rozvoje turismu), dále zvyšující se alfabetizace a s tím spojené dynamizující se sociální komunikace. V navazující kapitole charakterizují aktéry, kteří se na vzniku průvodců podíleli – tedy nakladatele a autory – a upozorňuji na proměny jejich rolí v průběhu 19. století. Ukazuji také proměnu jejich intencí především v kontextu rodícího se masového turismu a vzestupu moderního nacionalismu. Ve třetí části studie hledám odpověď na otázku, do jaké míry průvodce po Praze můžeme považovat za pole vyhrocené národní konfrontace. Konstatuji, že obsah průvodců charakterizoval jistý rozpor mezi snahou autorů rekrutujících se z řad národní inteligence využívat cestovní průvodce jako nástroj vytváření sdílených představ určitého společenství a praktickým účelem těchto publikací, kterým bylo usnadnění cestovatelské každodennosti a propagace města jako destinace cestovního ruchu. Konfliktní prvky průvodců byly dále oslabovány následkem specifických kooperativních sociálních praktik, které vznik

průvodců doprovázely. Cestovní průvodce se tak v průběhu „dlouhého“ 19. století nestaly zásadní scénou nacionální konfrontace.

Předkládaná studie ukazuje, že mimojazykové kontexty zásadním způsobem ovlivňovaly obsah těchto praktických publikací pro návštěvníky města. Proto by je badatelé využívající cestovní průvodce jako pramen při studiu reprezentací neměli – vedle souvislostí jazykových – opomíjet.

IVANA DEJMKOVÁ
MODŘANY 1938–1947
KONFRONTACE OBCE NA PERIFERII PRAHY S PROBLÉMY VÁLEČNÉ
A POVÁLEČNÉ EVROPY
(II. ČÁST – TÁBOR U RUPY)

Druhá část pramenné studie věnované historii barákové ubytovny pro nuceně nasazené dělníky říšskoněmecké firmy Junkers, jež byla postavena v roce 1944 u bývalé modřanské továrny na cukrovinky Rupa, těsně po válce potom proměněna v „místní internační tábor“ a v červenci 1945 přetvořena ve státem řízený víceúčelový „sběrný tábor“, se soustředí na poválečné období. V modřanském táboře se tehdy sešla pestrá a ve své skladbě rychle se proměňující směsice internovaných modřanských Němců a českých kolaborantů, německých válečných zajatců, ale také válečných uprchlíků, nejrůznějších německých i východo- a jihoevropských repatriantů, *displaced persons* či dětí, které ztratily rodiny v chaosu konce války. Studie není ani v části zabývající se poválečným obdobím soustředěna výlučně na tábor, na dění v něm a na typové skupiny jeho obyvatel, nýbrž nadále sleduje také interakce tábora a obce, resp. obyvatel Modřan. I poté, co byl tábor definitivně převeden z pravomoci místních správních orgánů do státní péče, zůstával tento specifický celek a jeho obyvatelé svým způsobem součástí života obce.

Jestliže se první díl práce opíral především o písemnosti místních samosprávních a správních orgánů, o osobní fond modřanského kronikáře a regionálního historika Antonína Vlčka a o záznamy v obecní kronice, druhá část studie těží hlavně z písemností vzešlých z činnosti správy tábora a jí nadřízených orgánů, které jsou uloženy v Archivu hlavního města Prahy, dále z materiálů Archivu bezpečnostních složek ČR a z tzv. nové registratury poválečného ministerstva vnitra, uložené v Národním archivu. Pro některé otázky bylo nutno prozkoumat též matriky, do kterých byla v poválečném období zapisována úmrtí v modřanské obci. Jako důležité se ukázaly také již zveřejněné poznatky o uprchlické otázce v Praze, které mohly být nyní konkretizovány.

Hlavní pozornost studie se upírá na osazenstvo tábora, na osudy těchto lidí před „přistáním“ v Modřanech, jejich aktuální situaci, zdravotní stav a vyhlídky v oné chvíli. Pro těsně poválečnou situaci v Praze a jejím okolí, která bezprostředně doléhala do života Modřan, se jeví

jako určující moment přítomnost ohromné, ještě po podepsání německé kapitulace dobíhající vlny převážně zbídačených německých uprchlíků z Pobaltí, východní Evropy a Balkánu. Jejich snahou – československými státními orgány přirozeně podporovanou – bylo dostat se do Německa. Řadě z nich v tom však bránilo vysílení, infekční nemoci a desorientace. V prozkoumaných pramenech z pražských provizorních táborových zařízení, uložených v Archivu hlavního města Prahy, se nevyskytují doklady, které by svědčily o nelidském zacházení s internovanými, nelze si však dělat iluze. Za dobu existence modřanského tábora (do září 1946) v něm podle dostupných pramenů zemřelo 58 osob, především starých běženců a malých dětí. Jako příčiny úmrtí dokumentace jmenuje vyčerpání, věk, nemoci a podvýživu.

Jako ulehčení pražské situace byly současníky vnímány přesuny zadržovaných a bezprizorních osob na venkov, kde byly umísťovány k zaměstnavatelům, do Terezína i za hranice republiky. Jen do 6. června 1945 bylo z Prahy na jiná místa nebo za hranice přemístěno 29 056 lidí, dalších 5 460 lidí odtud odjelo již před počátkem srpna do Německa. První běženci z modřanského tábora byli předáni na transporty do Německa ke dnům 20. a 31. července (tedy ještě před rozhodnutím Postupimské konference o transferu); první transport německých uprchlíků z Říše a Balkánu vypravený do východního Německa přímo z Modřan je doložen ke dni 31. srpna 1945. Řada osob z tábora nebo z denní práce mimo tábor ovšem také svévolně zmizela: útěk přímo z tábora, který nebyl celý oplocen, nebyl obtížný ani v pozdějším období. V roce 1946 se Modřany staly centrálním pražským místem vypravování transportů do Německa (v rámci tzv. postupimského transferu), přičemž ovšem většina z více než 19 000 osob zařazených do transportů nebyla v Praze trvale ani přechodně usedlá. Bývalí obyvatelé Prahy (včetně některých říšských Němců, kteří se zde usadili za okupace) mezi nimi tvořili skupinu pouhých 3 753 osob.

Tábor v Modřanech byl zrušen – stejně jako pražský tábor na Hagiboru – na konci roku 1946; zbytek jeho obyvatel byl převeden jinam nebo propuštěn.

JAN HRDINA

LIBER SUMMARIUS BERNARUM NOVE CIVITATIS PRAGENSIS

PŘÍJMY A VÝDAJE NOVÉHO MĚSTA PRAŽSKÉHO V LETECH 1411–1418

(ÚVOD A EDICE)

V Archivu hlavního města Prahy, Sbíрка rukopisů, sign. č. 989 je uložena pamětní berní kniha Nového Města pražského z let 1411–1544, z níž autor připravil edici zápisů z let 1411–1418 (fol. 3ra–4ova). Vedle berních knih Starého Města pražského (1427–1434) představuje tento pramen jediné soustavnější pozdně středověké svědectví o příjmech a vydáních druhého pražského města. V úvodu k edici jsou popsány vnější i vnitřní znaky a obsah rukopisu (1411–1554, papír, lat. a čes., 447 ff., šířka 29,0 × výška 40,5 cm, vazba původní kožená, jediný filigrán – unciální M (š. 42 × v. 47 mm), z jehož prostředního dřívku vyrůstá kříž spolu s literou vysoký 87 mm, dvě písařské ruce A 1 [písmo bastardního typu], A 2 [kalligrafická gotická kurzíva]). Zvláštní pozornost je věnována masivnímu mosaznému kování na deskách rukopisu, které je spolu s analogiemi, především z kanceláře Starého Města pražského (Archiv hlavního města Prahy, Sbíрка rukopisů, č. 997, 998) identifikováno jako produkt pražské pasířské dílny z počátku 15. století. Následuje přehled historiografického využití rukopisu od poloviny 19. století (V. V. Tomek) až do současnosti. Stručně je charakterizována berní praxe na Novém Městě do roku 1420 a podána struktura zápisů pramene. K snadnější orientaci slouží dvě tabulky s rozepsáním počtu sbírek (18) a vypsanych berní (65) a s uvedením vybraných částek. Mezi roky 1412 a 1417 příjmy z městské sbírky (*berna*) kolísaly mezi 421 a 1175 kopami grošů ročně, o aritmetickém průměru cca 842 kop gr.

Autor dospívá k závěru, že reprezentativní knihu rozměrného formátu založil Jan z Teplé (z Žatce, Šitboře), autor proslulého díla Ackermann aus Böhmen, který zastával úřad novoměstského protonotáře od května/června 1411 až do svého skonu na přelomu let 1414 a 1415. V jejím vedení pokračoval jeho nástupce (protonotář Václav) do poloviny roku 1418. Pro paměť do ní protonotáři nechali podle (dnes nedochovaných) berních rejstříků souhrnně opsat příjmy z městských sbírek, vybíraných ve čtyřech novoměstských čtvrtích, a především jednotlivé výdaje. Sbířky sloužily k úhradě panovnické berně a k financování rozmanitých potřeb

města (např. dostavba a vybavení Novoměstské radnice, nejrůznější pocty [*honorancia*] panovníkovi a vlivným dvořanům, splátky dluhů, výplaty žoldněřům), včetně zajištění řádného chodu samosprávy (platy nájemci radnice, berníkům a zaměstnancům v obecních službách). Pramen lze využít při studiu hospodářsko-sociálních, politických, kulturních i vojenských dějin v kontextu pražském i celozemském.

MARTINA MAŘÍKOVÁ
SMĚNEČNÝ A OBCHODNÍ SOUD V PRAZE
1764–1785

Směnečný patent vydaný 22. prosince 1763 uzákonil v českých zemích jednotná pravidla směnečného styku a zároveň zřídil v Praze, Brně a Opavě směnečné a obchodní soudy. V praxi znamenalo vyhlášení směnečného řádu zásadní průlom do tradiční soudní soustavy. Jurisdikce nově vytvořených soudních stolic totiž zahrnovala všechny osoby bez ohledu na jejich společenské postavení a sociální příslušnost, která do té doby určovala věcně kompetentní soud. Spory navíc v první instanci projednávalo kolegium složené ze zástupců obchodnického stavu, což zvyšovalo záruku nestranného rozhodnutí. Směnečný patent měl zjednodušit a zrychlit vymáhání dlužných pohledávek pro obchodníky a tím přispět k podnícení stagnujícího obchodu a průmyslové výroby v zemi.

I přes značnou pozornost věnovanou přípravě českého směnečného řádu se pražský směnečný soud v prvních letech své existence potýkal nejen s množstvím problémů vnitřního rázu, ale také s nedostatkem respektu ze strany úřadů a obchodníků. Příčiny těchto nesnází z větší části pramenily z nedokonalé legislativně-technické úrovně příslušných předpisů a z rigidního trvání dvorských úřadů na minimalizaci nákladů spojených s provozem soudů. Činnost nově zřízených soudních orgánů tak byla od samého počátku zatížena nutností fungovat v provizorních podmínkách, častými absencemi špatně placeného kancelářského personálu a kompetenčními spory se zemskými a městskými úřady.

Zmíněné okolnosti negativně ovlivnily jak akceschopnost směnečného soudu, tak výkon jemu svěřené agendy. Nejmarkantněji se tato skutečnost odrazila v tzv. firemním rejstříku, kam měly být zapisovány všechny obchodní firmy a společnosti v zemi. Analýza zde zachycených subjektů ovšem ukázala, že protokolace obchodních a továrních firem byla krajně nedůsledná. Hlavní příčinou přitom zřejmě nebyla špatná práce směnečného soudu, nýbrž pasivní odpor obchodníků a majitelů manufaktur spolu s přezíravým postojem městských a vrchnostenských úřadů. Dochované svazky firemního rejstříku tak spíše než reálný stav obchodního a průmyslového podnikání v Čechách odrážejí obtíže pro-
vážející prosazování pravomoci nové soudní instituce.

Navzdory odporu značné části veřejnosti však směněčné a obchodní soudy nakonec prokázaly svou životnost a po překonání počátečních potíží se staly pevnou součástí justiční správy habsburské monarchie. Na rozdíl od řady jiných specializovaných úřadů přestály i správní reformy v době vlády Josefa II. a v pozměněné podobě, ovšem s týmiž kompetencemi pracovaly až do roku 1850, kdy jejich funkci spolu s živými spisy převzaly nově zakládané obchodní senáty krajsky organizovaných zemských soudů.

VERONIKA KNOTKOVÁ
**VYSOKÁ ŠKOLA POLITICKÁ A SOCIÁLNÍ V PRAZE,
1945–1949 (1952)**

Založení Vysoké školy politické a sociální bezprostředně po druhé světové válce dovršilo snahy zřídit školu podobného typu již za první československé republiky. Dobově moderně pojatá škola měla vychovávat především odborníky pro veřejnou správu, tedy vysokoškolsky kvalifikované úředníky, sociální pracovníky a novináře, a ovšem i osvětové důstojníky armády. O směřování školy měly od počátku zájem politické strany sdružené v Národní frontě – přednášky společného základu byly do převratu v roce 1948 prezentovány jak komunistickými, tak nekomunistickými vyučujícími.

Po celou dobu své krátké existence se škola potýkala s kritickým nedostatkem prostor, přidělený Lobkovický palác na Malé Straně zdaleka nestačil. O studium politických a sociálních věd a národního hospodářství byl značný zájem – musíme vzít v úvahu také to, že české vysoké školy a univerzity byly za druhé světové války uzavřeny. Studenti mohli absolvovat buď čtyřleté, nebo dvouleté studium, povolena byla též rigorózní řízení. Po převratu v roce 1948 byly provedeny čistky jak v profesorském sboru, tak mezi studenty. Škola byla zrušena v roce 1949 (výuka stávajících studentů dobíhala do roku 1953), neboť i přes provedenou reformu studia nebyla shledána dostatečně ideologicky vyhovující.

Přehledová studie je doplněna archivní charakteristikou fondu, uloženého v Archivu hl. města Prahy.

PRAŽSKÝ SBORNÍK HISTORICKÝ

THE PRAGUE HISTORICAL
REVIEW

XLIII

Sestavil Václav Ledvinka s redakční radou.
Překlad resumé do němčiny Nina Lohmann.
Překlad abstrakt a klíčových slov do angličtiny Stephan von Pohl.
Redakční a jazyková úprava Nina Lohmann a Jaroslav Havel.
Odborná redakce Olga Fejtová a Jiří Pešek.
Šéfredaktor Václav Ledvinka.

Vydavatelé:

Archiv hlavního města Prahy, Archivní 6, 149 00 Praha 4 – Chodov,

[HTTP://WWW.AHMP.CZ](http://www.ahmp.cz)

a

SCRIPTORIUM®

spolek pro nekomerční vydávání odborné literatury,

252 41 Dolní Břežany čp. 397

[HTTP://WWW.SCRIPTORIUM.CZ](http://www.scriptorium.cz)

(jako svou 226. publikaci),

v Praze roku 2015.

Redakce za spolek Scriptorium,
grafická úprava a sazba Miroslav Veselka.

Obálka Marek Laštovka.

Vytiskl PBTisk Příbram.

Vydání první. Náklad 600 výtisků.

Počet stran 708 (text) + XXIV (obrazová příloha),

29 vyobrazení, z toho 16 barevných.

Doporučená cena 407 Kč (včetně DPH).

ISBN 978-80-86852-69-0 (Archiv hl. m. Prahy)

ISBN 978-80-88013-32-7 (Scriptorium)

ISSN 0555-0238